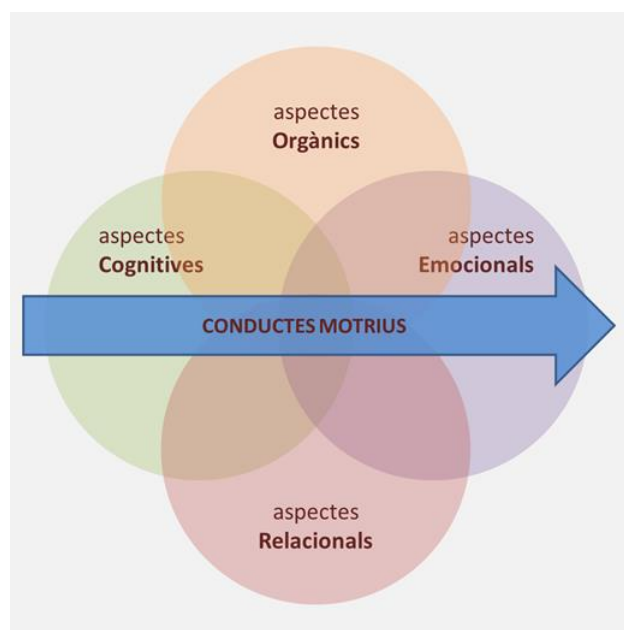

L'educació física a la primera ensenyança de l'Escola Andorrana

Definició i finalitat de l'àrea d'educació física

Al llarg de l'escolaritat a l'Escola Andorra, l'educació física (EF) forma ciutadans autònoms, física i socialment educats, en un àmbit de convivència amb altres persones i amb l'entorn.

El tret distintiu que l'EF ofereix als alumnes en la construcció d'aprenentatges és l'acció motriu. Efectivament, en qualsevol situació motriu (joc motor, esport, dansa o activitat a la natura), l'alumne intervé mitjançant conductes motrius que s'activen de manera unitària i que impliquen a tota la seva personalitat (aspectes orgànics, cognitius, afectius i relacionals).

Es tracta de superar el concepte de moviment per passar a pensar en la persona que es mou; entendre una motricitat guiada pels significats que el subjecte atribueix a les seves accions en el context físic i social en què aquestes es produeixen. El concepte de conducta motriu fa referència a la necessitat d'unir sempre els comportaments motors i el sentit que els dona cada alumne a l'actuar.

L'Escola Andorrana ofereix una educació física estructurada en coherència amb els coneixements i competències pròpies de la disciplina, construïda des de l'essència motriu i no des de les finalitats externes (salut, postura, hàbits saludables, convivència, etc.). És a dir, una educació física estructurada des dels comportaments motors observables associats a aspectes interns carregats de significació: motivació, imatge mental, implicació afectiva, autoestima, dades inconscients, etc. (Parlebas, 2006, p.6)

L'EF a l'Escola Andorrana, d'una banda, educa les conductes motrius, així com les capacitats i potencialitats necessàries per a la seva adquisició, perfeccionament i adaptació; per un altre, ajuda a adquirir coneixements i competències per gestionar de forma adequada la vida física de l'alumnat. Així mateix, fa descobrir la cultura motriu que representen les activitats físiques, esportives i artístiques expressives (AFDA-E). L'alumne es converteix

d'aquesta manera en un navegador actiu de el patrimoni cultural i social que representen les AFDA-E i els jocs tradicionals.

A més, l'EF té una incidència important en l'educació global de l'alumne en àmbits com ara: l'educació per a la salut, el benestar i la qualitat de vida, directament relacionat amb l'ocupació constructiva de el lleure (lleure en català); l'educació per a la convivència que permeti conèixer i assumir els principis i valors democràtics i els drets humans per viure en harmonia amb altres persones; la capacitat de conduir el propi procés d'aprenentatge per aprendre a aprendre i a desenvolupar les pròpies potencialitats i talents, i la consolidació d'actituds i valors relacionats amb la valoració positiva personal i l'estima i ús respectuos del medi natural andorrà.

Desenvolupament i aprenentatge de l'educació física a primera ensenyança

A la primera ensenyança, l'alumnat és capaç d'adquirir, enriquir i perfeccionar les seves accions motrius elementals: desplaçaments, equilibris, manipulacions, projeccions i recepcions d'objectes. Per aconseguir-ho anirà diversificant, combinant i encadenant unes accions amb altres, realitzant-les cada vegada amb major domini de l'execució. Elles són la base dels gestos humans que poden trobar-se en les activitats corporals sota formes variades i amb significats diferents.

En el primer cicle de primera ensenyança

En aquests cursos els alumnes, generalment, s'impliquen espontàniament i amb plaer en l'activitat física. La seva motricitat es caracteritza per la capacitat de perfeccionar les accions motrius elementals en la seva forma, velocitat d'execució, precisió, ritme, amplitud, força, etc. i la capacitat de simultaniejar o encadenar diverses d'aquestes (coordinació).

L'alumne d'aquestes edats construeix les seves conductes motrius a través de la participació en diferents classes d'experiències motrius.

Mitjançant l'anàlisi del resultat de la seva intervenció aprèn a comprendre el que sap fer sense haver-ho reflexionat prèviament. Aquest procés li permet establir relacions entre les seves maneres de fer i el resultat de les seves actuacions per a construir nous aprenentatges.

Durant aquests cursos inicials en què té lloc la maduració de sistema nerviós serà de vital importància facilitar una regularitat de l'activitat física i una varietat de situacions que progressivament seran més complexes, per desenvolupar nous poders motors. És essencial, també des del punt de vista motivacional, que els alumnes puguin constatar que progressen, que realitzen noves accions que els semblaven impossibles: "que aprenen".

En el segon i tercer cicle de primera ensenyança

En aquests cursos els alumnes entren en una fase de desenvolupament que els permet construir coneixements i competències de manera més reflexiva, sense que això signifiqui relegar a una concepció abstracta i formal d'accés als aprenentatges. Caldrà seguir apostant per la pròpia pràctica, a través d'experiències motrius concretes i per l'activitat física com a eix principal de l'aprenentatge.

L'alumnat d'aquestes edats és capaç de realitzar accions motrius adaptades a diferents mitjans i situacions (transportar, enfilarse, nedar, lliscar, rodar, colpejar, etc.). Aprèn a realitzar accions motrius més complexes i eficaces; la seva intervenció constata una progressió en el domini de l'execució de les mateixes. Augmenta el repertori de les seves accions motrius tant en nombre, com en formes, encadenaments i combinacions.

Al llarg d'aquest període l'alumne anirà afinant i desenvolupant més metòdicament les seves conductes motrius. Serà capaç d'anticipar les accions a realitzar (projecte d'acció), formular

hipòtesis, triar les estratègies més eficaces d'entre la qual es proposen, identificar els efectes immediats de les seves accions i posar paraules a les seves formes d'actuar.

Enfocaments didàctics

Per que l'alumnat desenvolupi la seva capacitat d'adaptació, ha d'intervenir en diferents classes de situacions motrius. La praxiologia motriu proposa una classificació de les diferents AFDA-I que combina tres criteris:

- 1) el tipus d'interacció amb altres persones (psicomotrius i sociomotrius);
- 2) el tipus d'adaptació al medi físic (medi estable i mig incert);
- 3) el tipus d'objectiu de les activitats: d'una banda, funcionalitat o capacitat de resposta; de l'altra, la transmissió d'un missatge artístic o expressiu. Per educar aquestes competències es pot fer ús d'activitats diverses com jocs tradicionals, esports, activitats d'expressió, etc.

En les situacions psicomotrius, l'alumnat ha de resoldre les situacions en què no hi ha una interacció motriu amb els altres participants. Són exemples, les activitats atlètiques, gimnàstiques, aquàtiques, el patinatge i un gran repertori de jocs tradicionals. En els exemples citats, el medi és estable i l'alumnat ha de desxifrar aspectes com les dimensions del terreny, profunditat de la piscina, etc. que condicionaran la seva actuació. Però no totes les AFDA-E es desenvolupen en un entorn controlat, sinó que moltes d'elles aprofiten el variat medi natural andorrà. En aquestes últimes, l'alumnat ha de prendre referències exteriors que provenen de l'entorn físic per ajustar la seva motricitat i així resoldre amb eficàcia les situacions amb què es troba. Clars exemples són l'esquí en les seves diverses modalitats, el senderisme, l'escalada, les activitats d'orientació, els jocs en el medi natural. Algunes d'elles es desenvolupen sense interacció motriu

Caldrà fer possible que l'alumnat interactui motriument en contextos i situacions motrius diversificades i amb finalitats diverses.

amb els altres participants, tot i que també és important proposar situacions en què es requereixi interacció.

Quan l'alumne participa en situacions sociomotrius ha de resoldre problemes associats a la interacció amb companys i/o adversaris. Es tracta d'experiències que eduquen sabers radicalment diferents a l'altra competència. A través dels jocs cooperatius s'aprèn a ajudar-se mútuament per assolir un objectiu comú (paracaigudes, patins cooperatius, desplaçaments compartits); els enfrontaments d'oposició exigeixen superar les dificultats que originen els adversaris, ja sigui mitjançant desafiaments entre dues o més persones, amb contacte cos a cos (ex. les lluites, els jocs tradicionals de persecució) o a través d'objectes (ex. el bàdminton, la indiaca, els jocs de pilota); i les situacions de cooperació i oposició mitjançant enfrontaments entre equips (ex. jocs i esports d'equip), i també a través de jocs tradicionals amb estructures de relació originals (ex. jocs paradoxals com les quatre cantonades, la pilota assegurada o els tres camps; jocs amb canvi de relació, com la pilota caçadora, la cadena o l'aranya).

Un altre gran univers de situacions motrius és el de les activitats motrius artístic-expressives a l'escola (els diversos tipus de danses i balls, l'expressió corporal, així com les activitats acrobàtiques i de circ) atorga a l'alumnat de primer ensenyament la possibilitat de submergir-se en una motricitat diferent, que està al servei de l'expressió i comunicació de vivències, sentiments, arguments, proeses, etc. En aquest tipus de situacions la conducta motriu no se centra en aconseguir una marca màxima, o guanyar un enfrontament col·lectiu, o saber

manejar-se amb soltesa en una pista d'esquí; el que busca és mobilitzar l'imaginari de l'alumne per crear i donar sentit a un missatge, a una intencionalitat, que es vol transmetre de forma artística a través d'una presentació, individual o col·lectiva, per ser apreciada i emocionar. El

Eixos competencials

El docent ha de vetllar per l'èxit de tots els alumnes i no només d'alguns. S'han d'evitar imitar escenaris propis de la competició d'esport federat, la lògica classificatòria contradiu la universalitat de l'educació escolar. Així mateix evitarà qualsevol discriminació per raons de sexe, nivell d'habilitat, marc cultural o un altre tipus.

Una EF que considera la conducta motriu com a eix vertebrador de la seva pràctica situa a l'alumne-persona al centre del sistema educatiu. Se li dóna la possibilitat que sigui agent en la construcció dels seus sabers i que no se'l limiti a ser mer receptor de la transmissió de coneixements per part de l'educador. D'aquesta manera el procés educatiu el porta a aprendre a aprendre. Es propiciarà un "anar i venir" entre l'acció i la reflexió perquè l'alumnat prengui consciència dels aspectes relacionats amb la finalitat, el sentit i l'efecte de les seves actuacions.

Com àrea d'ensenyament, l'EF ha de qüestionar-se si els aprenentatges que pretén fer adquirir als alumnes són realment essencials o conjunturals/específics. Es tracta de determinar els aprenentatges fonamentals, els quals, al ser adquirits, permetran major grau de generalització i transferència per poder resoldre amb possibilitats d'èxit noves situacions. Aquests continguts que s'han de construir, adquirir i utilitzar-se, fan referència essencialment a principis i regles per actuar amb eficàcia (regularitats, relacions causa-efecte ...)

La planificació de mapa d'unitats temporals de centre definirà un recorregut de formació

sentit i la finalitat d'aquest tipus de conductes reforcen la consideració d'una competència específica centrada en la intencionalitat artística i/o expressiva.

progressiu i equilibrat, adaptat a les característiques de l'alumnat, les possibilitats materials i instal·lacions, i als recursos humans disponibles. L'esmentada planificació ha de prendre com a referència les diferents AFDA-I; d'aquesta manera es facilitarà l'apropiació de la cultura motriu per part de l'alumnat. Algunes activitats per a ser utilitzades com a suport en la construcció de coneixements i competències d'EF, requeriran una adaptació a l'àmbit escolar en les seves formes.

Es proposaran situacions globals extretes de les diferents AFDA-E carregades de sentit, significat i funcionalitat per a l'alumne (elaborar en grup una producció d'expressió corporal, establir un contracte de carrera de llarga durada adequat a les seves possibilitats i realitzar-lo, posar en pràctica estratègies per intentar resoldre la relació de forces a favor seu en una situació de voleibol d'1 x 1, etc. No es tracta tant de proposar exercicis, tasques o unitats temporals basades en execucions motrius aïllades, descontextualitzades i mancades de significat (per exemple, percepció del propi cos, habilitat bàsica de gir, coordinació oculomanejament, percepció i ajust temporal, flexibilitat, etc.).

Si volem que les unitats temporals permetin modificar, millorar i estabilitzar conductes motrius hauran de disposar de prou temps d'exploració, constatació de problemes o dificultats, recerca i aplicació de solucions i temps d'avaluació. La freqüència i durada de les sessions són també elements determinants per assegurar la qualitat dels aprenentatges.

Referències bibliogràfiques

Larraz, A. (2009) *¿Qué aprendizajes de educación física debería tener el alumno al finalizar sexto grupo de primaria?*. Tándem, Didáctica de la Educación Física 29 (45-63)

Larraz, A. (2013). *Educació Física y conducta motriz. ¿De qué Educación Física hablamos?*. www.educacionfisicaescolar.es

Parlebas, P. (2006). *L'action motrice, fer de lance de l'éducation physique*. Les Cahiers EPS de l'Académie de Nantes 35 (5-9)